

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 29)

WAT VOOR LERAARSTIJL HEB JIJ?

Een fijn klassenklimaat begint met inzicht in de wisselwerking tussen jouw gedrag als leraar en dat van je leerlingen. Hiervoor ontwikkelden Wubbels & Créton een vragenlijst, de inmiddels wereldberoemde Vragenlijst voor Interpersoonlijk Leraarsgedrag (VIL). De lijst wordt in vele landen gebruikt. Ook het onderliggende Model voor interactioneel leraarsgedrag, tegenwoordig aangeduid als Interpersoonlijke cirkel voor de docent, maakte school.

HET IDEE

Wubbels & Créton ontwikkelden hun model op 'de schouders van reuzen'. Aan communicatiewetenschapper Watzlawick ontleenden ze het idee dat interactie altijd een inhoudelijk en een relationeel aspect kent. Niet alleen wat je zegt, maar ook hoe je het zegt, bepaalt de boodschap. 'Ik wil je helpen om te leren', in combinatie met een glimlach, is een toenadering naar leerlingen. Maar als je als leerkracht je wenkbrauwen fronsst, krijgen de woorden een andere betekenislaag: eigenlijk ben jij te dom om dit te leren. Zo kunnen **interactiepatronen** ontstaan: leraar en leerling interpreteren elkaars zinnen in het licht van vorige ervaringen. 'Hij heeft de pik op mij', denkt een leerling bijv. Of juist 'wat een fijne leraar'. Percepties van leerlingen over (hun relatie met) de leraar zijn van invloed op het klassenklimaat. Een andere 'reus' is pedagoog Kounin. Hij leverde de onderzoekers 2 pijlers voor goed **klassenmanagement**: **alertheid** en **overlapping** (zie kader).

DE INZICHTEN

Sociale klimaat in de klas De vragenlijst ([VIL](#)) is in de loop der jaren geperfectioneerd en inmiddels door een slordige 0.5 miljoen Nederlandse leerlingen ingevuld. Het is een betrouwbaar instrument gebleken om het sociale klimaat in een klas te meten. Leerlingen blijken een goede kijk op hun leraren te hebben: deze kijk spoort vaker met observaties van derden dan zelfrapportages

UITVINDER VAN KLASSENMANAGEMENT

De pedagoog Kounin geldt als bedenker van het begrip klassenmanagement. In 1970 publiceerde hij hierover een beroemd boek dat de basis legde voor onderzoek naar hoe leraren hun klas bestieren. Kounin liet zien dat succesvol klassenmanagement op 4 pijlers berust:

- 1 **With-it-ness**: alert en je bewust zijn van wat er in je klas gebeurt. Een leraar die 'alles ziet', weerhoudt leerlingen al van wangedrag.
- 2 **Overlapping**: meer dingen tegelijk kunnen doen (zoals de ene leerling iets uitleggen en zien dat verderop in de klas een andere leerling ook hulp nodig heeft).
- 3 **Groepsfocus**: zorgen dat de hele klas er met de aandacht bij is, zoals door vragen te stellen: aan de hele klas of juist aan een willekeurige leerling.
- 4 Zorgen dat leerlingen **voortdurend aan het werk zijn** en niet de kans krijgen afgeleid te raken.

van leraren doen. De gouden combinatie blijken leraren die zowel hoog scoren op invloed als op nabijheid. Ze zijn vriendelijk, maar hebben wel de touwtjes stevig in

handen. Dat zorgt voor een prettige (werk)sfeer in de klas. Een leraar die weliswaar veel invloed heeft, maar minder nabij is, komt autoritair over. Leerlingen reageren daarop met angstig en onderdanig gedrag. In een klas met een aardige leraar zonder overwicht is het wel gezellig, maar ook rommelig. En de combinatie weinig nabij en weinig invloed ontaardt in grimmige wanorde.

Prestaties en plezier Het sociale klimaat in de klas – en dus het gedrag van de leraar – heeft invloed op leerprestaties en plezier en betrokkenheid van leerlingen. Onderzoekers ontdekten dat door de VIL-uitkomsten te vergelijken met data over prestaties en plezier van leerlingen. Niet verbazingwekkend is dat nabijheid zorgt voor meer betrokkenheid. Ook sturend gedrag vergroot het plezier en de betrokkenheid, maar minder sterk. Voor leerprestaties is er juist een sterk verband met invloed: hoe sturender de leraar, hoe hoger de leerprestaties. Nabijheid speelt ook een rol, maar dat ligt iets ingewikkelder. Zo gaat onvriendelijk en dwingend leraarsgedrag wel samen met slechtere prestaties, maar is vriendelijkheid alleen niet voldoende om leerlingen te laten bloeien. Ook hier komt de combinatie van nabij en sturend gedrag als winnaar uit de bus.

Klassikaal gedrag zet de toon Een opvallende bevinding is deze: klassikale instructie zet de toon voor de rest van de les. Leerlingen gaan actief aan de slag (tijdens zelfstandig of groepswork) als je je als leerkracht tijdens de klassikale lesmomenten een leider toont. Dan fungeer je als aanjager van leeractiviteiten. Bovendien bepalen klassikale momenten hoe leerlingen jou als leerkracht ziet. Dat komt grotendeels door het non-verbale gedrag. Geef je luid en duidelijk instructie? Dan krijg je een vinkje bij de eigenschap invloed. Praat je zacht praat of ben je (letterlijk) onzichtbaar voor sommige leerlingen, dan vinden ze je snel onderdanig (dus zonder veel invloed). Juist in dit non-verbale gedrag tijdens klassikale momenten verschillen beginners en experts. Ervaren leraren gebruiken hun stem, gebaren, ogen en gezichtsuitdrukkingen heel efficiënt. Ze kunnen bijv. met een enkele blik, knipoog of opgetrokken wenkbrauw een leerling

tot de orde roepen, zonder hun verhaal te hoeven onderbreken. Ze kunnen meer dingen tegelijk en geven er blijk van alles te zien wat er in de klas gebeurt. In 1-op-1-interactie bleken er nauwelijks verschillen in non-verbaal gedrag van beginnende en ervaren leraren. Op het podium voor de klas moet je dus de show zien te stelen!

Hoe leraren zichzelf zien Ook veel leraren vulden de VIL in. Soms over hun daadwerkelijke gedrag (zo ben ik) en soms over hun gedroomde gedrag (zo wil ik zijn). Het zal niet verbazen dat deze twee nogal eens verschillen, waarbij het ideaalbeeld positiever is dan het zelfbeeld. Maar ook zien leraren zichzelf vaak anders dan hun leerlingen hen zien. Het zelfbeeld is bij 2/3 van de leraren geflatteerder dan het beeld dat leerlingen van hen hebben. Ze zien zichzelf vaker dan hun leerlingen als invloedrijk, vriendelijk en begripvol, en minder vaak als onzeker, ontevreden en dwingend. 1/3 heeft juist een negatiever beeld van zichzelf.

IN DE KLAS

Niet alleen je woorden, maar ook hoe je praat, kijkt en reageert op de klas, bepalen dus hoe leerlingen jou zien. Kijk je vaak boos, misprijzend of ontevreden, dan vatten leerlingen dat op als een blijk van afstandelijkheid. Ze zullen minder hard voor je lopen. Ben je daarentegen vaak vrolijk, lach je leerlingen toe of vraag je hoe het met hen gaat, dan ervaren ze nabijheid en raken ze betrokken bij de les. Voor invloed geldt iets vergelijkbaars. Sturing biedt leerlingen duidelijkheid, maar te veel dwang is vervelend en dan kunnen ze de kont tegen de krib gooien. Ook te weinig sturing zorgt voor problemen: leerlingen weten niet waar ze aan toe zijn en gaan 'rotzooien' in plaats van leren. **Het gedrag van je leerlingen is dus een spiegel van jouw eigen gedrag.** Het vertelt je wat er mogelijk hapert en aan welke touwtjes je kunt gaan trekken. Natuurlijk ben jij niet de enige die moet veranderen als het niet goed loopt in de klas. Maar jij bent als professional wel degene die de verandering in gang moet zetten. Dat is weer een kwestie van stuurmanskunst.

Uit de praktijk

VERSTOPPERTJE IN EEN LEEG SCHOOLGEBOUW

'Weet je nog, juf? Dat we verstoppertje deden in het pikdonker?' Toen groep 5/6 van basisschool De Ruyter in Weurt de hele leesmeter had "volgelezen", had leraar De Vries een bijzondere beloning: de hele klas mocht 's avonds terugkomen om samen te eten. En daarna? Verstoppertje in een leeg en donker schoolgebouw. *'We hebben daar als klas weken op kunnen teren'*, zegt De Vries. Ze noemt het als voorbeeld van hoe dingen vieren en samen plezier maken, bijdragen aan een fijn klasklimaat. *'Het is belangrijk dat er verbinding is. Activiteiten of spellen waarbij je het leuk hebt samen, helpen die verbinding te leggen.'* Het is maar een van de vele dingen die De Vries paraat heeft in wat ze haar 'persoonlijke toolbox' noemt: een verzameling acties en vaardigheden die er samen voor zorgen dat de sfeer in de klas en haar relatie met de groep goed zijn. *'Er is niet één manier om te zorgen voor een fijn klimaat. Het zijn veel dingen bij elkaar; per dag of les zet ik iets anders in. Belonen, complimenten geven, uitvergroten wat goed gaat, heldere verwachtingen uitspreken, samen regels opstellen.'* Ook werkt basisschool De Ruyter sinds 2 jaar met een tool voor sociaal-emotioneel leren. Op een groen veld kunnen leerlingen met houten poppetjes en picto's zichtbaar maken wat op dat moment hun plek is in de groep, en hoe ze zich daarbij voelen. Andere kinderen reageren daarop met een symbool of ander klein materiaal. *'Het werkt fantastisch'*, vindt De Vries. *'Kinderen vinden het heel fijn om te kunnen laten zien hoe ze zich voelen. Laatst nog zette een meisje haar poppetje eenzaam aan de rand van het veld. Verschillende kinderen wilden vervolgens hun poppetje verzetten om naast haar te gaan staan.'* De Vries heeft de methode 1xp2w op het rooster staan, maar zet haar ook tussendoor in. *'Je kunt wel een rekenles draaien, maar die komt niet tot zijn recht als er net een conflict is geweest en kinderen boos zijn op elkaar. Zichtbaar maken wat er speelt, helpt de balans te herstellen.'*

- [Podcast](#) over interpersoonlijk leraarsgedrag
- [Artikel](#) Blijf kalm en straal rust uit
- [Artikel](#) Wat je gezicht verraad
- [Artikel](#) Voed de autonomie van leerlingen

Meer lezen!